

THIẾU NIÊN VỚI NHU CẦU VUI CHƠI VÀ GIẢI TRÍ TẠI KHU Ở (XÃ HỘI HỌC GIA ĐÌNH)

NGUYỄN HỮU MINH

Vui chơi có một vị trí quan trọng trong đời sống thiếu niên. Nhờ vui chơi, các em rèn luyện và phát huy một cách đầy đủ những năng lực sang tạo hiện có của mình: năng lực lao động chân tay và trí óc, năng lực văn hoá, năng lực cảm xúc và nhiều năng lực khác nữa.

Tuy nhiên trong thực tế nhiều khi có những kết quả ngược lại. Không ít hành vi tiêu cực ở một bộ phận thiếu niên gần đây có liên quan tới hoạt động vui chơi của các em.

Từ đó, vấn đề đang đặt ra là: Hiện nay các em vui chơi như thế nào? Trong hoàn cảnh đất nước còn khó khăn, có thể làm gì để các em giải trí được tốt hơn, và để cho vui chơi thực sự trở thành phương tiện phát triển nhân cách thiếu niên.

Nhằm góp phần giải đáp những câu hỏi nêu trên, vừa qua trong khuôn khổ: “trưng trình khoa học kỹ thuật về vấn đề ở của nhân dân ta”. Chúng tôi đã tiến hành tìm hiểu nhu cầu hoạt động của thiếu niên. Cuộc điều tra cho phép hiểu rõ hơn tình hình vui chơi của các em và bước đầu phát hiện ra những khả năng giúp cho việc cải thiện tình trạng đó.

Cuộc sống hiện nay với lao động, học tập bận rộn không hề giảm bớt nhiệt tình của các em đối với những hoạt động vui chơi (xem bảng 1). Các hoạt động này rất phong phú và thường diễn ra theo mùa. Có trò chơi gắn liền với truyền thống dân tộc. Có trò chơi mới xuất hiện nhờ sự phát triển của khoa học kỹ thuật. Có những giải trí từ phương tiện truyền thông đại chúng.

Bảng 1: CƠ CẤU THỜI GIAN CÁC LOẠI HÌNH HOẠT ĐỘNG
CỦA THIẾU NIÊN TRONG KHU Ở

hoạt động giới tính	Tự học	Lao động	Vui chơi và giải trí
Nam	2h30'	2h12'	3h34'
nữ	3h10'	2h30'	2h54'

Đầu năm 1981, tỷ lệ tham gia của thiếu niên vào những trò chơi chủ yếu được phân bố như sau:

giới tính	Nam	nữ	Chung
loại hình vui chơi			
- Cầu lông	43,3	63,5	54,3
- Nhảy dây	13,9	74,7	4,7
- Bóng đá	8,7	3,7	41,5
- Bóng bàn	59,2	20,7	38,2
- Bơi lội	30,7	11,2	20
- Bi + khăn + đũa + bay	23,1	14	18,1
- Tú + đuôi bắt + trốn tìm	6,3	16,5	11,8
- Chuyền	4,6	18,6	10,3
- Tú lơ khơ + tam cúc	4,6	7	5,9
- Các loại cờ	6,7	3,1	4,8
- Cá chọi	4,6	0,3	2,3
- Tập trận giả	-	3,1	2

Với những loại hình đa dạng ấy, không gian hoạt động của các em cũng không ngừng mở rộng. không trừ một khoảnh đất nào ở trong khu ở mà các em không tìm đến để vui chơi. Ngoài ra nhiều em còn rủ nhau đi 5,6 km để tới trung tâm thành phố hoặc

các hoạt động ở xa nhằm thoả mãn nhu cầu của mình. Chỗ chơi và các trang bị vật chất cần thiết còn thiếu nghiêm trọng. Ở nhiều khu tập thể, hầu như chưa có nơi dành riêng cho hoạt động vui chơi của thiếu niên. “ Những điểm vui chơi” trong các khu phố cũ đang dần biến mất bởi sự xâm nhập của một số công xưởng và cửa hàng dịch vụ. Kết quả điều tra cho thấy chỗ chơi chính quy ⁽¹⁾ chỉ mới đáp ứng được 95% số hoạt động vui chơi thực tế của các em. Ngay “góc sân cạnh nhà đây là nơi diễn ra phần lớn hoạt động vui chơi của thiếu niên – cũng không phải tất cả các em đều có. Trong số được hỏi chỉ có 44,7 % được hưởng sự may mắn này và phần lớn là những em sống tập chung ở những khu tập thể nhà thấp tầng. Câu lạc bộ là cơ sở duy nhất đã có ở hầu hết các phường, song với phương tiện hạn chế và nội dung sinh hoạt nghèo nàn chủ yếu mới làm được việc thu hút các em đến “đọc sách báo” và “tập văn nghệ đồng diễn”.

Chúng ta cũng còn ít quan tâm đến việc tổ chức cho các em vui chơi. Chủ chương kết hợp ba môi trường giáo dục là rất đúng đắn, nhưng trong những năm qua, khâu thực hiện còn chưa tốt. Dường như công tác phục vụ thiếu nhi còn tách ra 2 giai đoạn biệt lập: nhà trường chỉ chịu trách nhiệm quản lý các em thời gian ở trường; còn khi nghỉ hè, Đoàn Thanh Niên sẽ lo tổ chức hoạt động cho các em. thời gian ngoài giờ học của các em trong khu ở hầu như không ai lưu tâm đến. tình hình đó làm cho các biện pháp giáo dục thiếu nhi thiếu phù hợp, hoạt động của các em trong và ngoài nhà trường không cân đối, việc đánh giá học sinh không thống nhất... Hơn thế nữa, mảng hoạt động vui chơi của thiếu niên thường bị bỏ rơi, các bậc cha mẹ, các đoàn thể xã hội chỉ chú trọng đến những biện pháp cấm đoán hơn là tìm cách thoả mãn nhu cầu hợp lý của các em.

Hoàn cảnh chế ước ít nhiều đã gây ra sự dồn nén trong tâm lý thiếu niên, thôi thúc các em tự tìm lấy môi trường hoạt động của mình, dù là theo kiểu “tự tạo được phép”. Tùy theo mùa chơi nhất định, các em tự tụ tập lại và say mê tổ chức vui chơi. Các nhóm không chính thức xuất hiện và phát triển ngày càng phức tạp, đôi khi đã hướng nguồn sinh lực thiếu niên vào những hoạt động xa rời với các nguyên tắc xây

⁽¹⁾ Khái niệm “chỗ chơi chính quy” chúng tôi dùng để chỉ tất cả những chỗ chơi xây dựng trong phường dành cho các hoạt động vui chơi giải trí.

dựng con người mới xã hội chủ nghĩa. Những số liệu thu được cho thấy rằng, có 72,5% các em chơi ở các “chỗ chơi bị cấm” như đá bóng đường phố, bơi ở hồ công viên... Con số này rất đáng báo động, vì rằng, chỉ riêng bóng đá, bóng bàn, bơi, cầu lông là những hoạt động đòi hỏi chỗ chơi lớn và mang nhiều yếu tố thể lực, đã chiếm tới 61% tổng số các trò chơi thực tế diễn ra ở địa bàn này (71% đối với tổng số trò chơi của các em nam). Từ đó dần hình thành một trò chơi xấu trong ý thức các em. Trong thực tế, các em coi việc thoả mãn nhu cầu vui chơi của mình ở các “chỗ chơi bị cấm”, coi việc vi phạm các quy định về trật tự, an ninh như một điều đương nhiên.

Ngoài ra các em còn tranh nhau chỗ chơi và tự phát hình thành “Hệ thống thứ bậc về quyền lực được chơi trên sân bãi. Theo hệ thống này thì thứ tự ưu tiên khi vui chơi như sau: nữ phải “nhường” chon nam, tuổi nhỏ phải nhường cho lớn tuổi. Vì vậy sẽ chẳng ngạc nhiên khi quan sát các em chơi, chúng ta chứng kiến hiện tượng anh lớn dành lấy vợt cầu lông từ tay các em nhỏ, đuổi các em nhỏ ra khỏi sân để đá bong... Đó là chưa kể đến tình trạng phải thuê phương tiện để vui chơi (ví dụ thuê bàn bóng tay) đã xuất hiện khá nhiều trong thời gian gần đây ở một số nơi. Chúng ta hoàn toàn có thể hình dung được những hậu quả tiêu cực của tình hình này đối với thiếu niên.

Một biểu hiện khác có liên quan trực tiếp đến vấn đề đã nêu là cơ cấu thực tế trò chơi của thiếu niên. Kết quả phân tích cho thấy: các em bước đầu đã bộc lộ xu hướng quan tâm hơi lệch đến các loại hình vui chơi giải trí. Tỷ lệ và mức độ tham gia của thiếu niên vào những trò chơi đòi hỏi chủ yếu về thể lực thường cao hơn hẳn so với các trò chơi có nhiều yếu tố trí tuệ. Khi ghi nguyện vọng các em dành phần lớn sự ưu ái của mình cho những công trình như sân đá bong, bể bơi... Còn câu lạc bộ thì có rất ít các em yêu cầu.

Nhu cầu vui chơi không được thoả mãn, trong khi đó những điều kiện cho các sinh hoạt giải trí khác “xem vô tuyến truyền hình”, “xem phim rạp” cũng thiếu thốn còn khiến cho không ít các em coi dạo chơi đường phố công viên như một hoạt động thường

ngày của mình (78,7%). Trên hè phố đông đúc còn có những em tùm năm, tùm ba bàn tán, trêu chọc người qua đường. Nhiều em lang thang buổi tối trong công viên, bờ hồ tò mò quan sát xã hội. Thế là những hiện tượng không lành mạnh, những cảnh chướng tai gai mắt đã lọt vào ống kính rất nhạy của các em. Kết quả điều tra cho thấy: số em tham gia nhiều vào hoạt động này thường là những em hay bị phàn nàn về hạnh kiểm hơn cả...

Rõ ràng nếu không có những biện pháp cần thiết thì những hậu quả xã hội nêu trên sẽ còn gây tác hại không nhỏ đến sự phát triển nhân cách hài hoà của các em. Quay trở lại vấn đề đã đặt ra ban đầu, chúng tôi xin nêu lên một số suy nghĩ về mấy khía cạnh sau.

Hoạt động vui chơi tại khu ở đang tác động mạnh mẽ đến nhân cách thiếu niên. Vì vậy song song với giáo dục trong nhà trường, phải coi việc tổ chức các hoạt động vui chơi cho các em tại khu ở là trách nhiệm quan trọng của Đoàn Thanh Niên và các đoàn thể xã hội khác. Công tác tập hợp các em không chỉ nên bó hẹp trong phạm vi ba tháng hè, mà cần tiến hành liên tục trong cả năm, để làm sao cho hoạt động thiếu niên trong nhà trường và trong khu ở trở thành những bộ phận hữu cơ của một khối thống nhất.

Tất nhiên chỉ có thể thực hiện được phương hướng đó khi có sự kết hợp tốt giữa nhà trường, ban chăm sóc giáo dục thiếu nhi và gia đình. Ở đây chúng tôi đặc biệt lưu ý tới vai trò của gia đình. Thiếu sự quan tâm của các bậc cha mẹ, các em sẽ không thể phân bố và sử dụng hợp lý thời gian hoạt động trong ngày.

Để hướng dẫn các em vui chơi giải trí có tổ chức, trước hết cần có những anh chị phụ trách hiểu thiếu niên, biết cách tập hợp các em. Có thể tìm nguồn bổ sung đội ngũ cán bộ này từ các em đoàn viên học sinh cấp III. Trong nhiều trường hợp đó là các em thủ lĩnh có đủ uy tín của các nhóm không chính thức.

Mặt khác biện pháp tập hợp thiếu niên sẽ không có hiệu lực khi nó không phù hợp với đặc điểm tâm lý xã hội, không đáp ứng được sở thích và nguyện vọng của các

em. Không phải với trò chơi nào các em cũng say mê như nhau. Trong thực tế những trò chơi mà nhiều em tham gia đã đáp ứng được tâm lý hiếu động, thích đông vui và ham ganh đua của các em. Cần lưu ý những nhóm chơi theo giới tính, theo lứa tuổi đã hình thành.

Các biện pháp trên đòi hỏi một ít biện pháp nhất định. Một số kết quả nghiên cứu bước đầu chỉ ra là các công trình phục vụ thiếu nhi không chỉ quy định nội dung vui chơi mà còn ảnh hưởng đến mức độ tham gia của các em.

Trong tình hình hiện nay, chúng tôi đề nghị trong khu ở nên có 2 loại công trình: sân chơi thể dục thể thao và câu lạc bộ. Mỗi công trình này càng có nhiều chức năng, càng đáp ứng được nhiều hoạt động của các em thì càng tốt. Chẳng hạn bên cạnh việc vui chơi giải trí, các em có thể tự đến câu lạc bộ để tự học theo giờ...

Thiếu những thứ đó khu ở sẽ không còn là nơi gắn bó thân thương với các em nữa. Trong cuộc điều tra của chúng tôi, có đến 31% số em được hỏi ý kiến đã trả lời rằng các em không thích khu ở của mình. Đó là một chỉ báo mà những người làm công tác quy hoạch phải suy nghĩ.

*

* *

Trong tương lai cùng với cán bộ khoa học kỹ thuật và việc nâng cao mức sống cho nhân dân, cơ cấu nhu cầu vui chơi của thiếu niên sẽ còn biến động nhiều, và sự thay đổi sẽ diễn ra nhanh hơn, liên tục hơn. Do đó việc nắm bắt và quản lý các hoạt động này sẽ còn khó khăn hơn. Một vài ý kiến còn sơ lược trên đây mong được các ban tham khảo.